

Kvindesagen og Socialismen.

Af Kirstine Frederiksen.

Der gives Alliancer, der, saaledes som f. Ex. Ægteskabet, ere knyttede paa Grund af en Overensstemmelse i det Allerinderste og Væsenligste hos to Parter; deres Skjæbne lader sig derfor heller ikke adskille, hvad der er til Fremgang og Held for den Ene, er det ogsaa for den Anden og omvendt. Men der er ogsaa andre Forbindelser, der, saaledes som visse politiske Overenskomster, ere komne i Stand paa Grund af et om ikke tilfældigt, saa dog mere overfladisk Fællesskab i Interesser, og som derfor vel til en Tid kan føre To den samme Vej, men saa igjen til andre Tider maa give Plads for mere dybtliggende Sympathier. Det forekommer os ikke at være uden Interesse at undersøge, hvorvidt den Alliance, der synes at bestaa mellem de to ovenfor angivne sociale Spørgsmaal, er af den første eller af den sidste Art, og vi ville i det Følgende søge i det Mindste at gjøre et Tilløb til en saadan Undersøgelse.

Vi behøve næppe vidtløftig at godtgjøre, at der mellem Bevægelsen for Kvindens Frigjørelse og Socialismen bestaar et vist «Forhold». Allerede fra Arilds Tid har Socialismen jo paa sin Fane skrevet Kvindefriheden i sine mer eller mindre tiltalende Skikkelser, og endnu den Dag i Dag er der mange blandt Kvindesagens varmeste Forkæmpere, der med en vis Rædsel se deres egne kjæreste Tanker blive prækede i nær Forbindelse med Lærdomme, som de af Hjærtet afsky. Men at den fjerde Stand, som en kvindelig Socialist (Aasta Hansteen)

udtrykker det, sammen med sin Fordring paa almindelig Broderskab har villet stille den om almindeligt Søsterskab, bør dog i alt Fald ikke lægges den til Last af Sagens Venner, hvor uenige de iøvrigt kunne være med Socialisterne, og alene den Omstændighed, at disse to Spørgsmaal i Historien stadig optræde Side om Side, tyder dog virkelig paa, at der maa være en indre Sammenhæng mellem dem. En historisk Undersøgelse af, hvorvidt Kvindernes Tilstand er bleven bedre der, hvor Socialismens Ideer have gjort Fremgang, vilde føre for vidt og desuden ogsaa overslige vore Kræfter, men man kan dog ikke andet end minde om, at det Tidspunkt i Historien, der af mangfoldige Socialister bliver betegnet som deres Ideal, nemlig den første kristne Tid, ogsaa i Kvindernes Historie danner et Lyspunkt, ja vel uden Overdrivelse kan kaldes Kvindefrihedens Morgenrøde, idet nemlig, som en aandfuld Engländer (Lecky) siger, Kristendommens Gjennembrud dannede Overgangen fra en i høj Grad mandlig Type til en fuldstændig kvindelig, fra den heroiske til den fromme. Den fremtrædende Rolle, Kvinderne spillede i Martyrhistorien, vidner noksom om Sandheden af denne Ytring. Det Aarhundrede, der skabte Tanken om Menneskerettighederne, glemmer heller ikke «de Mindste blandt de Smaa», Kvinderne. I Praxis var maaske den Frihed, den franske Revolution medførte for Kvinderne af en noget tvivlsom Art, hvilket finder sin Forklaring i Førernes Brutalitet og Mangel paa Humanitet*); men hos de Tænkere, fra hvem Bevægelsen udgik, Condorcet, Diderot, ja selv Voltaire, findes Tanken om Kvindens Frihed nøje forbundet med Begrundelsen af de menneskelige Rettigheder overhovedet**). Det kunde som sagt med Lethed paavises, at under alle socialistiske Bevægelser har ogsaa Tanken om Kvindens Frihed

*) En Ansøgning om Stemmeret, indgivet til Konventet i 1793 af Kvinder med Rose Lacombe i Spidsen, blev af Generalprokurør Chaumette vist tilbage i Udtryk, der ikke staa tilbage for nogen høj Kirkelig Fordømmelse af Kvindefriheden. Han kalder blandt andet disse Kvinder «êtres dégradés», der ville overskride Naturens Love. Léon Richet. La Femme Libre, Side 250.

***) Se Legouvé: Histoire Morale des Femmes.

været fremme paa en mere eller mindre brutal eller human Maade, alt eftersom det var sandt Frisind og Menneskekjærlighed, eller mere raa og egoistiske Magter, der dannede Drivkraften for Bevægelsen, men vi ville hellere gaa over til en Undersøgelse af Sammenhængen mellem de Fordringer, der opstilles og de Maal, der tilstræbes af Forkæmperne for de to Retninger.

Det maa da strax falde i Øjnene, at det netop er Konsekvensen i en af Socialismens Fundamentalsætninger, nemlig alle Privilegiers Ophævelse, der har ført til Tanken om Kvindens Ret til Delagtighed i Mandens Gjerning. Det er unægtelig et Privilegium, Manden fra gammel Tid har tiltaget sig, idet haa har paataget sig at skrive alle Love, baade dem, han selv har at underkaste sig og dem, der vedrøre Kvinden og gribe ind i hendes mest personlige og inderligste Forhold. Det er jo ogsaa et Privilegium, naar Manden tidligere har haft Eneret til saa godt som alle Statens Embeder, ligesom det er det kostbareste Privilegium af alle, at de store Midler, Staten i Aarhundreder har anvendt til Oplysningens Fremme, saa godt som udelukkende er kommet Mændene til Gode. Hvad der af Staten eller af Private har været givet ud til Bedste for Kvinder er jo Altsammen blevet anvendt til Forsørgelse ikke til Udvikling. Men skylder end Kvindesagen den oprindelige Tanke om Afskaffelsen af Privilegierne til Socialismen, saa er igjen den første Retning langt mere konsekvent i Udførelsen af denne Tanke, end den sidste. Socialismen skaber jo altid i Praxis nye Privilegier istedetfor de gamle. Istedetfor Eneherredømmet eller Klassernes Regimente sætter den Massernes Tyranni og for at skaffe Alle Ret til Udvikling undertrykker den Individualiteten. Noget Saadant er der ingen Fare for, selv om man vilde give Kvinderne fuld Adgang til alle Mandens Rettigheder. Det er derfor ogsaa snarere den fri Konkurrences Forkæmpere, som Kvinderne samstemme med, naar de fordrer Ret til under lige Betingelser at kunne deltage i Mandens Arbejde. Principet, at ville betale Enhver «selon ses besoins», som man endnu for det Meste anvender ligeoverfor Kvinderne, er jo ret egenlig Socialisme, medens Kvindernes Fordringer

kun gaa ud paa, at man skal give «chacun selon ses oeuvres», en Sætning, der ellers regnes for at stemme med Ret og Retfærdighed, ja endog af Nogle menes at være Basis for selve Ejendomsretten*).

I Spørgsmaalet om Privilegierne paa Opdragelsens Omraade kunne Talsmændene for de to Retninger derimod mødes i langt større Enighed. Den Fordring, at der forundes ethvert Menneske, enten det fødes paa Samfundets Højder eller i ringe Kaar, og hvad Kjon det saa end tilhører, en vis Grad af Oplysning, en ikke altfor tarvelig Part i Samtidens Kultur, samt at alle menneskelige Evner have et vist Krav paa Udvikling eller dog paa Muligheden af en saadan; denne Fordring er i Virkeligheden det mest berettigede baade hos Socialisterne og hos Kvindesagens Forkæmpere. Den bliver jo ogsaa nuomstunder saa temmelig anerkjendt — i Theorien, i Praxis er der rigtignok paa dette Omraade, saa godt som paa noget, fuldt op af Privilegier baade for de højere Klasser ligeoverfor de lavere og for Mænd i Sammenligning med Kvinder. Man tænke blot paa, hvad Landet aarlig anvender f. Ex. paa Latin-skoler, der ikke her i Landet, saaledes som f. Ex. i Sverig, er nogen demokratisk Institution, tilgængelig for Ubemidlede og endnu mindre for Kvinder; man huske, hvilke Summer der staa i Bibliotheker, Stiftelser, Stipendiefond, Seminarier, kemiske Laboratorier osv., hvilket Alt er anlagt med Hensyn paa Mændene, og som endnu, om end tildels aabnet for Kvinder, dog i sin hele Virksomhed retter sig efter Mændenes Behov. Der er endnu, trods alle anerkjendelsesværdige Fremskridt, langt tilbage inden Retfærdigheden er gjort Fyldest, og det er et Omraade, hvor det vilde være fuldkomment urigtigt at lade sig nøje med Palliativer og Indrømmelser. Opdragelsen er for Kvindernes Vedkommende næst deres egne personlige Anstrengelser Hovedbetingelsen for at de skulle kunne fylde deres Plads i et Samfund, der fordrer Arbejde og Nytte af alle sine Medlemmer. Saalænge alle offentlige Skoler og Institutioner særlig lagde an paa at uddanne Embedsmænd, og Kvinderne

---

*) Jules Simon: L'ouvrière, Side 34.

samtidig vare systematisk udelukkede fra Statens Poster, var det naturligt, at Staten anvendte sine Midler paa Mandens Uddannelse alene, men det anerkjendes jo nu almindeligt, at ogsaa private Borgeres Undervisning og Udvikling har Krav paa Statens Opmærksomhed, hvorfor saa ikke ogsaa Landets Kvinder.

Men om nu ogsaa Kvinderne kunne mødes med Socialisterne i den theoretiske Fordring om en langt mere udvidet Adgang til Uddannelse og Oplysning, saa er det dermed ingenlunde sagt, at de to Retninger, naar det kom til den praktiske Ordning af Skolen og Opdragelsen, vilde vise sig at være enige. Det er overhovedet maaske mest i det Theoretiske, i de almindelige Sætninger om menneskelig Frihed og Lighed, at der findes Tilknytningspunkter imellem dem, og det kan være, at de i det virkelige Liv vilde komme til at bekæmpe hinanden paa mere end ét Punkt. Man har sagt, at Kvindens Frigjørelse d. v. s. Borttagelsen af de kunstige Skranker, der for Tiden holde hende indenfor Hjemmet og Familien, hendes Ret til Deltagelse i det offentlige Liv og til Konkurrence med Manden om Statens Embeder, at dette vilde foraarsage en Revolution, større og mere samfundsopløsende end nogen social Omvæltning, Verden hidtil har været Vidne til, og det er Tanken om denne Venden op og ned paa alle de fortroligste og inderligste Forhold, der gjør saa mange ellers frisindede Mænd (og Kvinder) til Modstandere af Kvindens Frigjørelse. Ganske vist vilde en bevidst Deltagelse i Samfundslivet fra Kvindens Side være noget ganske Andet end hendes nuværende «stille» og «i det Skjulte» foregaaende Paavirkning, idet den vilde være forbunden med Følelsen af Ansvar og Bevidstheden om Pligt, medens den Indflydelse, hun nu udøver, er en ren Følelsessag og fra hendes Side foretages væsenlig i Blinde. Det er derfor heller ikke saa underligt, at den ofte har den modsatte Virkning af, hvad hun har tilsigtet, og at derfor meget af det Gode, hendes Indflydelse virkelig kunde udrette, gaar tabt for Personerne og Samfundet. Om Kvinderne fik en mere bevidst og direkte Del i Samfundslivet, vilde vi, for at bruge Henrik Ibsens betegnende Udtryk, ikke længer faa et «Pebersvende-

samfund, som det nuværende, men et Samfund, hvor den mandlige og kvindelige Indflydelse kunde række hinanden Haanden paa en aaben og ærlig Maade. Men om den kvindelige Indflydelse i det offentlige Liv vilde have en revolutionær og samfundsopløsende Virkning eller ikke meget snarere en konservativ og beroligende, det er det Spørgsmaal, vi ved disse Linjer ønskede, om ikke at besvare, saa dog at opkaste til Eftertanke for dem, der med saa stor Skræk og Afsky se paa Kvindeemancipationens Bestræbelser. Man anfører idelig Kvindernes Optræden i den franske Revolution som Bevis paa, at Lidenskabelighed og en altfor let bevægelig Fantasi gør Kvinden uskikket til en offentlig Optræden, men det forekommer os rigtignok at være et meget utilstrækkeligt Bevis, thi hvorfor skulde en Tid, der frembragte tøjlesløse og grusomme Mænd, kun have fornuftige og besindige Kvinder at opvise. Kan det end paavises i Historien, at Kvinderne ofte have ophidset Mændenes Lidenskaber istedetfor at berolige dem og lede dem ind i mildere Retninger, saa taler dette kun saa meget mere for Nødvendigheden af at oplyse Kvinderne og give dem et virkeligt Indblik i Samfundets Husholdning, thi saa meget er dog vist, Ingen kan have mere Interesse af et fast og ordnet Samfund, end selve Kvinderne. Vil man ikke stole paa, at Kvindens Følelse vil lede hende den rette Vej eller rettere, har det virkelig vist sig, at Følelsen ofte er en utilstrækkelig Raadgiver, idet dens Indgivelser kunne føre til et helt andet Resultat end man tænker sig, saa maa man dog tro, at Kvindernes Deltagelse i det offentlige Liv snart maatte lære dem, hvor deres egne velforstaede Interesser ligge, hvis da ikke Kvinderne skulde være de Eneste, der ikke lade sig belære af alt Levendes store Raadgiver, Erfaringen. Vi behøve i alt Fald kun at kaste et Blik paa den praktiske Socialisme for at se, at de frygtede samfundsopløsende Virkninger af Alle vilde ramme Kvinderne haardest, og det skulde dog være underligt, om de selv skulde være de Sidste til at opdage dette. Der er nu først Løsningen af Familiens Baand; tror man for Alvor, at Kvinderne, om de fik nogen Stemme, vilde være med til dette.

Kan de end under trykkende Forhold undertiden længes efter en Udfrielse fra «Familiens usunde Favntag», som Mathilde Fibiger kalder det, saa vilde de dog ganske sikkert være de Første til at komme tilbage til Familiens Idé som det Eneste, der giver nogen Garanti for deres dyrebareste Interesser; eller tror man maaske, at Kvinderne vilde synes om at give deres Børn hen til en «fælles» Opdragelse paa spartansk Maner. Man behøver blot at læse Kriminalberetningerne for at lære, at Barnekjærligheden selv hos Samfundets Udskud for Kvindernes Vedkommende er den stærkeste Drivkraft af alle. Selv den for en Kvinde mest unaturlige Forbrydelse: Barnemord, udspringer som oftest af Frygt for at Barnet skulde udsættes for Nød og Mangel. Og saa Spørgsmaalet om Ejendom og Arv, der er saa nøje forbundet med Begrebet Familie, — mon Kvinderne nogensinde skulde finde Smag i Tanken om dets Ophævelse? Har man ikke mange Gange set en ellers bly og tilbageholdende Kvinde kæmpe som en Løvinde for sine Børns Interesser. Man tænke f. Ex. paa Helene af Orléans for den franske Nationalforsamling, ja man mindes blot, hvor ofte man i det private Liv ser en ellers god og ædelmodig Kvinde blive snæver og egoistisk, naar det gjælder hendes Børns Interesser. Kvindens Indflydelse vil ganske sikkert være en alvorlig Hindring for Ophævelsen af Ejendom og Arv. — Der er dernæst de mere aristokratiske Interesser, Kunst og Videnskab, som man med Rette frygtér vilde lide ved den fjerde Stands Herredømme. Mon de ikke i Kvinderne vilde finde deres varmeste Beskyttere, ja mon ikke netop en oplyst kvindelig «offenlig Mening» vilde være den bedste Garanti for deres Fremme. Hvad man end kan sige om Kvindernes Mangel paa Skaberevne og paa Fortjeneste i Retning af at have produceret Noget, at de mægtig have bidraget til Poesiens og Kunstens Fremme, vil Ingen kunne nægte. Man behøver ikke engang at minde om de franske Saloners Indflydelse eller om de adelige Damers Fortjeneste af Folkevisernes Bevarelse for ikke at tale om Troubadourtiden, hvor Kvinden var Dronningen i Poesiens Rige. At det ofte har været Kvinderne, der i kolde, aandsforladte Tider

har holdt Poesien i Live, kan vist ikke benægtes*), og det er derfor rimeligt, at jo mere Anledning, de ville faa til at gjøre deres Mening gjældende i det offentlige Liv, des mere ville de ogsaa søge at værne om Interesser, der til alle Tider have ligget dem saa nær. Der er desuden en Mængde andre mer almenmenneskelige Omraader, saaledes som Fattigpleje, Sygepleje, Velgjørenheden i dens forskjellige Skikkelser, Alt, hvad der kaldes frivilligt Arbejde for Andre, der er ligesom det Kit, der binder Samfundet sammen og gjør det taaleligt at leve, men som Socialismen ikke har nogen Plads til i en Stat, der er opbygget paa Grundlag af en theoretisk Betragtning, og hvor Alt er inddelt i faste Rubriker uden Hensyn til Individualitet og Forskjellighed. Alt dette er Noget, som Kvinden maa holde paa til det Yderste, fordi hun ikke kan undvære det, netop fordi hun hellere arbejder efter spontane Motiver end indordner sig som et Led i et Maskineri. Det er den Slags Arbejde, som, udført som en ren Følelsessag, undertiden kan gjøre mere Skade end Gavn (se Prof. Holtens Tale ved Universitetsfesten), og hvor Kvinderne af Mangel paa Kjendskab til det praktiske Liv ogsaa virkelig ofte forfejle deres Hensigt. Men det er tillige de Omraader, der mere end noget Andet fordrer, at der bliver arbejdet med Hjertet ligesaavel som med Hovedet, og hvor Kvinderne derfor slet ikke kunne undværes. Og at Kvinden paa dette Felt har Evner, der, tilbørlig uddannede, ikke blot kan benyttes paa «underordnede» Poster, men netop til administrativ Virksomhed, er til Overflod lagt for Dagen i England, hvor Styrelsen af ikke alene Sygeplejen, men ogsaa Fattigplejen mere og mere er bleven lagt i kvindelige Hænder. Et glimrende Bevis paa kvindelig administrativ Dygtighed er jo Florence Nightingale, der ikke alene har givet Initiativet til Dannelsen af den store internationale Forening til Saaredes Pleje, men ogsaa har taget en fremragende Del i dens Organisation, men hun er forøvrigt slet ikke nogen enestaaende Skikkelse blandt Englands Kvinder**).

*) Se blandt Andet Hettner: Den franske Literatur i det 18de Aarhundrede, Side 61.

***) Om de engelske Kvinders Virksomhed se Mrs. Jameson «Sisters

Vi komme endelig til den aller væsentligste af de «Samfundsstøtter», som Socialismen siges at rokke ved, nemlig Religionen. Her kan det vel ikke være tvivlsomt, hvilken Stilling Kvinderne i det Hele taget ville indtage. Det er dog næppe rimeligt at antage, at de ville være med til at afskaffe al Religion. Henviser man til den franske Revolution, da sige vi atter: hvad Andet kunde man vente, hvorledes skulde Kvinder uden Opdragelse og Udvikling staa fast i en Tid, da selv Videnskabsmænd og Politikere vare som grebne af en Feber, og da Anelsen om en ny Tid bragte alle nedarvede Forestillinger til at vakle. — Men er det ikke netop nødvendig at paakalde Kvindernes Indflydelse, naar man ikke vil, at Religionen skal miste sin Magt over Samfundet. Hvilket Standpunkt, man end indtager i denne Sag, saa meget er dog vel de Fleste enige om, at Religionen mer end nogensinde er bleven en Livssag for hver Enkelt, Mand eller Kvinde, et Problem, der ikke bør omfattes med den umiddelbare Følelse alene, men som fordrer et personligt Arbejde med Anvendelse af alle de aandelige Evner, vi ere i Besiddelse af, og for hvem der tror paa en aandelig Væsensforskjel mellem Mand og Kvinde (og det gjør jo alle Modstanderne af Emancipationen), maa det vel være klart, at er der noget Omraade, hvor de to kunne hjælpe hinanden fremad, maa det være dette, men tillige, at Betingelsen herfor er en ikke altfor gabende Kløft mellem deres aandelige Begreber. Saa meget turde i alt Fald anses for afgjort, at Socialisterne ikke i Kvinderne vilde finde Forbundsfæller i deres Kamp mod Religionen.

Men, vil man sige, det gaar ikke an at tale om Socialismen i saa ubestemte Udtryk eller at paadutte den lutter samfundsfjendtlige Tendenser. Der er, som bekjendt, mange vidt forskellige Anskuelser, der enten af Venner eller Fjender have faaet Navn af Socialisme, man skjelner jo endog mellem den «gamle» og den «ny», den «gode» og den «slette», den theoretiske og den praktiske Socialisme, og naar vi ville klare

---

of Charity», «Tidsskrift for Hemmet», Aargang 12, Fr. P. Cobbe
«Women of Work» m. m.

os Forholdet mellem de to sociale Spørgsmaal, maa vi vide, hvilken bestemt Kreds af Forestillinger, vi tage Sigte paa. At give nogen Definition af Socialismen kunne vi ikke her indlade os paa, men vi kunne ogsaa for vort Formaals Skyld meget godt lade os nøje med en ganske almindelig Bestemmelse af den. Et Fællesmærke har Alt, hvad der kaldes Socialisme; det er Modsætningen til den saakaldte Individualisme. Det er vel hovedsagelig som et Modstykke til dennes Overgreb at Socialismen har sin Berettigelse ligesom det er den ubegrænsede Individualismes Farer, der har skaffet Socialismen sine mest betydelige Tilhængere. Her er imidlertid netop det Punkt, hvor vi finde den mest afgjorte Modsætning mellem Socialismen og Kvindesagen. Kjærnen af hele Kvindespørgsmaalet er jo nemlig ikke Andet end en Udvikling af Individualiteten. Hele Kvindesagens Historie er kun en langsom Arbejden sig fremad af den kvindelige Personlighed, af dens Ret til «at være» og dens Krav paa at blive respekteret. Det er derfor ingenlunde, som man har villet paastaa, grebet ud af Luften, naar Fru Collet i sit sidste Skrift («Fra de Stummes Lejr») ytrer, at ingensinde har Trangen til Frihed været mere paatrængende end i dette Øjeblik. Thi saalænge Bevidstheden om en Personlighed hos Kvinderne var liden eller ingen, saalænge følte heller ikke Mangelen af et Spillerum for Udfoldelsen af denne Personlighed. Og paa samme Tid som Tidens Fremskridt unægtelig har medført en langt større personlig Frihed for Kvinden, har Kulturudviklingen stadig kun bidraget til at indskrænke hendes Virksomhed og holde hende borte fra en sund Berøring med det virkelige Liv. Industrien har bemægtiget sig en stor Del af det Arbejde, der tidligere foregik i Hjemmene, og den høje Grad af Fagdannelse, der nuomstunder fordres paa alle Omraader, selv paa Literaturens og Kunstens, har gjort det umuligt for Kvinden at deltage som Dilleltant i Mændenes alvorligere Sysler. Naar dertil kommer, at de Egenskaber, som i Almindelighed regnes for at være Kvinden medfødte, Ynde og Vid samt et hurtigt og lykkeligt Instinkt, at alt dette giver hende en naturlig Overvægt i et forfintet Selskabsliv og et aristokratisk Samfund som For-

tidens, men derimod for en Del taber sin Magt i en saa realistisk og demokratisk Tidsalder som vor, saa kan man med Grund paastaa, at Reformer i Kvindens Kaar ingensinde har været mere nødvendige end nu. En underlig Fejltagelse er det derfor, naar Somme ville mene, at disse Reformer kun skulde have Betydning for Mindretallet, nemlig for de ugifte Kvinders Vedkommende. Saa sandt Ægteskabets Idé fordrer to selvstændig udviklede Personligheder, der gjensidig kunne støtte og paavirke hinanden, og saa sandt en Opdragcrindes Kald kræver Anvendelse af alle en Kvindes Evner, saa er jo Kvindens personlige Udvikling netop af allerstørste Betydning for den gifte Kvinde og for Ægteskabet.

Ligesaa vist altsaa som Socialismen og Bestræbelserne for Kvindens Selvstændighed har en fælles Rod i Tanken om Menneskerettighederne og alle Privilegiers Forkastelighed, eller vel rettere i den endnu ældre Tanke om det indre sjælelige Livs Overhøjhed over den mere paa ydre Tilfældigheder hvilende Ordning, Samfundet har tildelt de menneskelige Evner, ligesaa afgjort forekommer det os, at en mere fri Udvikling af den kvindelige Natur og et større Raaderum for den kvindelige Indflydelse i Samfundet snarere vil hæmme end fremme de skadelige nivellerende og revolutionære Tendenser i Socialismen, alt naturligvis under den Forudsætning, at hvad vi kalde «Kvindelighed» ikke er et rent Kunstprodukt, der vil forsvinde, naar det bliver underkastet «Kampen for Tilværelsen». Socialismen har en lang Fortid at henvise til; den hørte vel snarest hjemme i Oldtiden, hvor Staten var Alt, Individet Intet, og naar den igjen i vore Dage har grebet Sindene med saa stor Magt, er det som en Reaktion, maaske ikke saa meget imod selve Individualismen som imod den Egoisme, der har udviklet sig under Individualismens Herredømme. Kvindespørgsmaalet har først langsomt erhvervet sig en Plads blandt de sociale Problemer, og hvilken Udstrækning og Indflydelse paa Samfundet, det vil faa, det er Spørgsmaal, som kun Fremtiden kan besvare. Socialismen har sin reelle Hjemstavn i de romanske Lande, hvor Staten altid har haft et overordenligt Prærogativ frem for den Enkelte, og hvor Ordet Lighed har

langt mere Magt over Sindene end Friheden. I de germaniske Nationer har Personligheds-Begrebet derimod altid haft mere Vægt, og i Norden har Kvinderne ligeledes altid nydt større Frihed end i de sydlige Lande. Det er derfor at vente, at man ikke her i Norden i vore Dage vil være karrig med at give Kvinderne Lejlighed til at uddanne og i det virkelige Liv øve deres Kræfter. Den nordamerikanske Forfatter, Whalt Whitman, venter af Fremtidens Samfund «fuldkomne Kvinder». Dette turde være en lovlig stærk Fordring, der vel egentlig udspringer fra samme Betragtning af Kvinden som den forældede Anskuelse, at hun ikke behøver at lære Noget, fordi Umiddelbarhed er hendes største Pryd, en Betragtningssmaade, der tilsyneladende stiller Kvinden højt, men i Realiteten kommer til at gøre hende den største Uret. Fuldkommen vil Kvinden næppe nogensinde blive ligesaa lidt som Manden, men det tør dog vistnok ventes, at en mere alsidig Udvikling af hendes Evner, en stærkere Beslaglæggelse af hendes Arbejdskraft, som Tidens Alvor fordrer det, vil kalde nye Sider frem i den kvindelige Karakter, og at denne Udvikling ved ret Anvendelse kan blive lige saa meget til Gavn for Samfundet som for den enkelte Kvinde selv.